

eifl

Marakešo sutartis

EIFL VADOVAS BIBLIOTEKOMS

2015 m. spalio

www.eifl.net

EIFL organizacija bendradarbiauja daugiau kaip su 60 bibliotekų iš besivystančių ir pereinamąjį laikotarpį išgyvenančių šalių.

Afrikoje: su Angola, Botsvana, Burkina Fasu, Etiopija, Gana, Kamerūnu, Kenija, Kongu, Lesotu, Malaviu, Maliu, Namibija, Nigerija, Pietų Afrikos Respublika, Senegalu, Svazilandu, Tanzanija, Uganda, Zambija ir Zimbabve.

Azijoje ir Ramiajame vandenyne: su Fidžiu, Kambodža, Kazachstanu, Kinija, Kirgizija, Laosu, Maldyvais, Mianmaru, Mongolija, Nepalų, Tailandu ir Uzbekistanu.

Lotynų Amerikoje: su Čile ir Kolumbija.

Artimuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje: su Alžyru, Egiptu, Palestina, Sirija ir Sudanu.

Europoje: su Armėnija, Azerbaidžanu, Baltarusija, Bosnija ir Hercegovina, Bulgarija, Čekija, Estija, Gruzija, Kosovu, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Makedonija, Moldova, Rumunija, Serbija, Slovakija, Slovėnija, Ukraina ir Vengrija.

The EIFL logo consists of the lowercase letters 'eifl' in a white, sans-serif font, positioned on a solid blue rectangular background in the top right corner of the page.

Marakešo sutartis

Dėl geresnės paskelbtų kūrinių
prieigos akliesiems, silpnaregiams
ar įprasto spausdinto teksto
negalintiems skaityti asmenims

EIFL VADOVAS BIBLIOTEKOMS

2015 m. spalį

APIE AUTORIŲ TEISES IR BIBLIOTEKAS (EIFL-IP)

Autorių teisių ir bibliotekų programos (angl. *Copyright and Libraries programme*, EIFL-IP) tikslas – ginti ir remti bibliotekų interesus autorių teisių srityje EIFL partnerių valstybėse. Mūsų nuomone, bibliotekininkai yra teisingos autorių teisių sistemos gynėjai ir prieigos prie žinių užtikrinimo lyderiai skaitmeniniame amžiuje. EIFL partnerėse valstybėse sukūrėme autorių teises išmanančių bibliotekininkų bendruomenę. Mes pasisakome už nacionalinių ir tarptautinių autorių teisių įstatymų reformą ir kuriame naudingus išteklius autorių teisių klausimais. www.eifl.net

LICENCIJA

Šio dokumento turinys yra licencijuotas pagal Kūrybinių bendrijų tarptautinę 4.0 licenciją (CC BY 4.0), išskyrus atvejus, kai nurodyta kitaip. Bibliotekininkus ir plačiąją visuomenę raginame šią medžiagą naudoti, platinti, versti, modifikuoti ir ja remtis su sąlyga, kad bus tinkamai nurodytas šaltinis, t. y. EIFL.

ATSILIEPIMAI

Visada laukiame komentarų ir atsiliepimų. Prašome juos siųsti el. paštu info@eifl.net.

VERTĖJŲ PASTABA

Atsižvelgdami į tai, kad lietuvių kalba paskelbtoje „Marakešo sutartyje dėl geresnės paskelbtų kūrinių prieigos akliesiems, silpnaregiams ar turintiems kitą skaitymo negalią“ (dokumento Nr. 13-2814-01, parengtas 2013-09-17) ir kituose teisės aktuose lietuvių kalba bei profesinėje bibliotekininkystės literatūroje vartojamos skirtingos sąvokos, pateikiame trumpą paaiškinimą ir kituose dokumentuose naudojamų sąvokų atitikmenis. Siekiant užtikrinti, kad tekstas būtų suprantamas, stengtasi vartoti Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių dokumentuose pateikiamą terminiją, bibliotekininkystės literatūroje vartojamas sąvokas. Svarbu atkreipti dėmesį, kad Marakešo sutartyje pateikiami specifiniai sąvokų, kurios vartojamos ir kituose šalies teisės aktuose, apibrėžimai. Todėl norint suprasti Marakešo sutartyje vartojamų sąvokų turinį ir jas taikyti reikia remtis tik šioje sutartyje pateikiamais apibrėžimais. Vertime vengta formuluočių, kurios gali diskriminuoti neįgalius asmenis. Paaiškiname šias tekste dažnai vartojamas sąvokas:

Print-disabled persons – *įprasto spausdinto teksto negalintys skaityti asmenys*. Marakešo sutarties vertime į lietuvių kalbą (dokumento Nr. 13-2814-01, parengtas 2013-09-17) vartojama sąvoka *skaitymo negalią turintys asmenys*.

Authorised entity – *įgaliotoji institucija*. Marakešo sutarties vertime į lietuvių kalbą (dokumento Nr. 13-2814-01, parengtas 2013-09-17) vartojama sąvoka *įgaliotasis subjektas*. Tačiau Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme (žr. 25 str., Nr. XI-1833, 2011-12-21, Žin., 2012, Nr. 6-177 (2012-01-10)) *įgaliota institucija*.

Documents in accessible formats – *dokumentai specialiaisiais formatais, leidiniai specialiaisiais formatais*. Marakešo sutarties vertime į lietuvių kalbą (dokumento Nr. 13-2814-01, parengtas 2013-09-17) vartojama sąvoka *tinkamo formato kopija*.

Copies in accessible formats, accessible format copies – *kopijos specialiaisiais formatais*. Marakešo sutarties vertime į lietuvių kalbą (dokumento Nr. 13-2814-01, parengtas 2013-09-17) vartojama sąvoka *tinkamo formato kopija*.

Vadovo leidybą rėmė Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

PRATARMĖ

2013 m. birželį valstybės, priklausančios Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijai (PINO), priėmė „Marakešo sutartį dėl geresnės paskelbtų kūrinių prieigos akliems, silpnaregiams ar įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims“.

Sutartimi siekiama panaikinti knygų badą – pakeisti situaciją, kai tik apie 7 proc. visame pasaulyje išleistų knygų yra išleidžiamos specialiaisiais formatais, pavyzdžiui, Brailio raštu, garsiniu pavidalu, padidintu šriftu ir DAISY¹ formatu. Besivystančiose pasaulio šalyse šis skaičius nesiekia net 1 proc. Ši situacija iš dalies susidaro dėl kliūčių, kurias sukuria autorių teisių įstatymai. Šias kliūtis Sutartimi siekiama pašalinti.

Dėl šios priežasties EIFL penkerius metus rėmė PINO vykusias derybas ir dalyvavo diplomatinėje konferencijoje Marakeše, kurios metu buvo priimta ši Sutartis. Pavyzdžiai iš Lesoto, Lietuvos ir Mongolijos – valstybių, EIFL partnerių – konferencijos dalyviams padėjo suprasti, kaip PINO sutartis gali pakeisti įprasto spausdinto teksto negalinčių skaityti asmenų gyvenimą. Norėdama užbaigti PINO pradėtą darbą ir įvykdyti įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims duotą pažadą užtikrinti visuotinę teisę skaityti, EIFL remia Sutarties ratifikavimą valstybėse partnerėse ir jos perkėlimą į nacionalinę autorių teisę.

Marakešo sutartis yra didelė pažanga tarptautinių autorių teisių įstatymų srityje, nes tai yra pirmoji sutartis, skirta vien tam, kad būtų sukurtos minimalios tarptautinės normos siekiant naudoti autorių teisių saugomų kūrinių vartotojams. Sutartis gali žymiai padidinti leidinių specialiaisiais formatais prieinamumą visame pasaulyje. Galimybė keisti leidinius specialiaisiais formatais tarp šalių bus naudinga įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti žmonėms visame pasaulyje – tiek išsivysčiusiose, tiek besivystančiose šalyse.

Šis vadovas sudarytas iš dviejų dalių. **1 dalyje** pateikiamas paprastais žodžiais išdėstytas įvadas į Sutartį, apžvelgiamos pagrindinės nuostatos ir bibliotekų vaidmuo prisidedant prie Sutarties tikslų įgyvendinimo.²

2 dalyje pateikiamas praktinis svarbesnių specialiųjų nuostatų paaiškinimas atsižvelgiant į viešąjį interesą užtikrinti prieigą prie žinių. Čia taip pat pateikiamos rekomendacijos, kaip tas nuostatas įgyvendinti, siekiant užtikrinti bibliotekoms Sutartimi siūlomą galimybę padidinti įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti žmonėms prieinamos literatūros kiekį. Todėl tobulinant ir įgyvendinant nacionalinius teisės aktus turi dalyvauti ir bibliotekininkai, kad būtų užtikrinta didžiausia galima nauda ir veiksmingai pasiektas Sutarties tikslas – įveikti knygų badą.

1. Skaitmeninė prieinamos informacijos sistema DAISY (Digital Accessible Information System)

2. Žr. išsamesnį diskusijos apie Sutarties aptarimą „Marakešo sutarties vartotojo vadovė“ (A User Guide to the Marrakesh Treaty), <http://www.librarycopyrightalliance.org/storage/documents/user-guide-marrakesh-treaty-1013final.pdf>

NUOTRAUKOJE: FERNANDO GOMEZ MARTINEZ BIBLIOTEKA

Bibliotekos yra nepaprastai svarbios sėkmingam Sutarties įgyvendinimui dėl dviejų priežasčių:

- Visame pasaulyje bibliotekos yra vienos iš pagrindinių šaltinių, kur aklieji ir silpnaregiai gali gauti knygų Brailio raštu, padidintu šriftu, garsinių ir leidinių skaitmeniniu formatu.³
- Tik aklių organizacijos, bibliotekos ir kitos vadinamosios „įgaliotosios institucijos“ gali siųsti į kitas valstybes leidinių kopijas specialiaisiais formatais. Nors šis vadovas skirtas bibliotekoms, jį galima lengvai pritaikyti kitoms įstaigoms, atitinkančioms Sutartyje pateiktą „įgaliotosios institucijos“ apibrėžtį. Vadovas paskelbtas ne tik anglų, bet ir prancūzų, serbų, rusų kalbomis. Tikimės, kad vadovas jums bus naudingas. Laukiame jūsų komentarų ir nuomonių.

Šis vadovas – tai atnaujinta 2014 m. gruodį paskelbto „EIFL Marakešo sutarties vadovo“ versija. Visą Marakešo sutarties tekstą reginčiųjų raštu, garsiniu, DAISY formatu ir Brailio raštu galite rasti šiuo adresu:

https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAPIS.200272/format/MSO2003_DOC/

3. Visų šalių bibliotekos jau ilgą laiką aptarnauja įprasto spausdinto teksto negalinčius skaityti vartotojus. Visų tipų – akliems skirtos specialiosios ar bet kurios kitos – bibliotekos visiems savo vartotojams, nepriklausomai nuo negalios, užtikrinančios vienodas galimybes naudotis informacinėmis paslaugomis, savo skaitytojus aprūpina leidiniais specialiaisiais formatais, kurių jiems reikia mokslui, darbui ir laisvalaikiui.

TURINYS

1. TRUMPAI APIE MARAKEŠO SUTARTĮ

- I. Pagrindiniai faktai
- II. Sutarties ratifikavimas ir perkėlimas į nacionalinę teisę
- III. Svarbiausios Sutarties nuostatos
 - A. Apibrėžtys: bibliotekos ir Marakešo sutartis
 - B. Kitos svarbios apibrėžtys
 - C. Pagrindiniai įpareigojimai, susiję su nacionaline teise, tarpvalstybiais mainais ir techninėmis priemonėmis
 - D. Bendrieji įgyvendinimo nacionalinėje teisėje principai
 - E. Kitos nuostatos: privatumo apsauga ir bendradarbiavimas gerinant tarpvalstybinių mainų sąlygas
- IV. Tolesni žingsniai

2. MARAKEŠO SUTARTIES ĮGYVENDINIMO NACIONALINĖJE TEISĖJE REKOMENDACIJOS

- I. Sutartyje numatyti naudos gavėjai
- II. Kūriniai, kuriems taikomos išimtys ir apribojimai
- III. Teisių, kurioms taikomos numatytos išimtys ir apribojimai, rūšys (autorių teisės ir gretutinės teisės)
- IV. Apribojimuose ir išimtyse nustatyti leidžiami kūrinių panaudos būdai
- V. Bibliotekos – įgaliotosios institucijos
- VI. Apribojimų ir išimčių taikymo nacionalinėje teisėje sąlygos
- VII. Tarpvalstybinių mainų kopijomis specialiuoju formatu sąlygos
- VIII. Techninės apsaugos priemonės
- IX. Neįgaliųjų, kurie neminimi Marakešo sutartyje, teisinė apsauga
- X. Prieiga prie kūrinių, neįtrauktų į Marakešo sutartį

EIFL MARAKEŠO SUTARTIES ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS: SANTRAUKA

TRUMPAI APIE MARAKEŠO SUTARTĮ

I. PAGRINDINIAI FAKTAI

Daugumoje šalių autorių teisių įstatymai sukelia teisinių kliūčių gaminti ir platinti kūrinių kopijas specialiaisiais formatais spausdinto teksto negalintiems skaityti žmonėms. Kūrinio kopijos specialiuoju formatu, pavyzdžiui, Brailio raštu, gamyba be teisių turėtojo leidimo gali reikšti, kad pažeidžiama autoriaus teisė į kūrinio atgaminimą. Be leidimo platinant kūrinio kopiją specialiuoju formatu, gali būti pažeista platinimo arba kūrinio padarymo viešai prieinamu teise. Lygiai taip pat atsakomybę už pažeidimą gali užtraukti ir keitimasis kopijomis specialiaisiais formatais tarp valstybių.

Dėl šios priežasties daugiau kaip 50 (visų pirma, išsivysčiusių) valstybių priėmė autorių teisių įstatymo išimtis, kuriomis remiantis leidžiama kurti kūrinių kopijas specialiaisiais formatais ir jas platinti. Tačiau daugiau kaip 130 PINO valstybių narių, kuriose gyvena didžioji dalis įprasto spausdinto teksto negalinčių skaityti žmonių, tokių išimčių neturi. Be to, egzistuojančiose išimtyse dažnai nėra aiškiai apibrėžto leidimo siųsti kūrinių kopijas specialiaisiais formatais į kitas šalis arba gauti jas iš kitų šalių.

Marakešo Sutartimi minėtas kliūtis siekiama pašalinti dviem pagrindiniais būdais:

- Reikalaujant, kad Sutartį ratifikavusios šalys **nacionaliniame autorių teisių įstatyme numatytą išimtis** įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims. Tai reiškia, kad šalys, kurios ratifikuos Sutartį, turės užtikrinti, kad jų įstatymai leistų akliesiems, bibliotekoms ir kitoms organizacijoms gaminti leidinių kopijas specialiaisiais formatais, neprašant autorių teisių turėtojo leidimo (paprastai paties autoriaus arba leidėjo) ir platinti jas šalyje.
- Įteisinant knygų bei kitų kūrinių versijų specialiaisiais formatais siuntimą į kitą šalį ir gavimą iš svetur. Tai reiškia, kad leidžiama siųsti kūrinius specialiaisiais formatais už šalies ribų, nes tai padeda išvengti brangiai kainuojančio darbo dubliavimosi keliose skirtingų šalių institucijose, kurios dažnai yra valstybės finansuojamos arba turi ne pelno siekiančios organizacijos statusą. Tai leis didesnes kūrinių specialiaisiais formatais kolekcijas turinčioms institucijoms jomis dalintis su aklais ir silpnaregiais žmonėmis, gyvenančiais šalyse, kuriose yra mažiau išteklių, ir geriau aptarnauti įprasto spausdinto teksto negalinčius skaityti žmones kiekvienoje šalyje, aprūpinant juos reikiama kalba išleista literatūra.

Įgaliotosios institucijos sutartyje – pačios svarbiausios. Bibliotekos yra svarbiausios apibrėžiant įgaliotojų institucijų sąvoką. Kaip pateikta apibrėžtyje,⁴ terminas „įgaliotoji institucija“ tinka daugumai bibliotekų. Bibliotekos ir kitos įgaliotosios institucijos turi teisę savo šalyse gaminti ir platinti literatūros kopijas specialiaisiais formatais. Ypač svarbu tai, kad siųsti kopijas specialiaisiais formatais į kitas šalis turi teisę tik įgaliotosios institucijos.

II. SUTARTIES RATIFIKAVIMAS IR PERKĖLIMAS Į NACIONALINĘ TEISĘ

2013 m. birželio mėnesį priėmus Marakešo sutartį, PINO šalys narės turėjo vienerius metus jai pasirašyti. Džiugina tai, kad per metus ją pasirašė 80 valstybių, tarp kurių buvo **22 EIFL partnerės**. Pagal tarptautinę teisę, pasirašydama sutartį šalis jai išreiškia politinę paramą. Tačiau norint, kad Sutartis įsigaliotų, ją būtina ratifikuoti. Sutartis įsigalios tada, kai ją ratifikuos 20 valstybių, tada jos sąlygos toms valstybėms taps privalomos. 2014 m. birželio 24 d. Indija pirmoji ratifikavo Marakešo sutartį. Ratifikavus sutartį, jos nuostatos perkeliamos į nacionalinius teisės aktus, pavyzdžiui, priimant autorių teisių įstatymo ir kitų susijusių įstatymų pakeitimus.

Norėdami pažiūrėti, kiek šalių šiuo metu ratifikavo sutartį, apsilankykite www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=843.

III. SVARBIAUSIOS SUTARTIES NUOSTATOS

A. APIBRĖŽTYS: BIBLIOTEKOS IR MARAKEŠO SUTARTIS

Praktiniu požiūriu, bibliotekoms svarbiausia Sutarties nuostata yra „įgaliotosios institucijos“ sąvokos apibrėžtis, nes joje apibūdinama, kokios organizacijos ir kokiomis sąlygomis gamina ir platina kopijas specialiaisiais formatais. 2 straipsnio c dalyje apibrėžta, kad įgaliotoji institucija – tai „vyriausybės įgaliota ar pripažinta institucija, turinti teisę nesiekdama pelno naudos gavėjams teikti švietimo, mokymo, pritaikymo skaityti ar informacines paslaugas. Tai gali būti valstybinė įstaiga ar pelno nesiekianti organizacija, kuri naudos gavėjams tokias paslaugas teikia vykdydama savo pagrindinę veiklą ar institucinius įsipareigojimus.“⁵

Taigi tiek specializuota institucija, teikianti paslaugas akliesiems, pavyzdžiui, garsinių knygų biblioteka, tiek ir bendras paslaugas teikianti biblioteka, pavyzdžiui, akademinė arba viešoji biblioteka, kuri teikia tas pačias paslaugas visiems savo vartotojams nepriklausomai nuo to, ar jie turi negalią, gali būti įgaliotoji institucija.

NUOTRAUKOJE: LIETUVOS AKLŲJŲ BIBLIOTEKA

4. 2 straipsnio c dalyje „įgaliotoji institucija“ – vyriausybės įgaliotoji arba pripažinta institucija, kuri turi teisę, nesiekdama pelno, naudos gavėjams teikti švietimo, mokymo, pritaikymo skaityti arba informacines paslaugas. Tai gali būti ir valstybinė įstaiga ar pelno nesiekianti organizacija, kuri naudos gavėjams tokias pačias paslaugas teikia vykdydama savo pagrindinę veiklą ar institucinius įsipareigojimus.

5. Išnaša 2. Suderinto pareiškimo dėl 2 straipsnio c dalies paaiškinime teigiama, kad sąvoka „vyriausybės pripažintos institucijos“ gali apimti institucijas, gaunančias finansinę valstybės paramą naudos gavėjams skirtoms paslaugoms teikti.

Be to, įgaliotoji institucija nustato ir įgyvendina savo procedūras,⁶ kuriomis siekiama įsitikinti, kad asmenys, kuriems ji teikia paslaugas, tikrai yra naudos gavėjai, užtikrinti, kad kopijos specialiaisiais formatais būtų platinamos ir prieinamos tik naudos gavėjams ir (arba) kitoms įgaliotosioms institucijoms, atgrasyti nuo neteisėtų kopijų atgaminimo, platinimo ir padarymo prieinamomis ir rūpestingai tvarkyti kūrinių kopijas ir jų apskaitą.

Taigi bet kuri biblioteka ar institucija, kuri atitinka bendrus 2 straipsnio c dalyje išdėstytus kriterijus, gali būti laikoma įgaliotąja institucija. Siekdama užtikrinti, kad kopijomis specialiaisiais formatais būtų naudojamosi sąžiningai, įgaliotoji institucija šiuo klausimu nustato savo praktiką. Svarbu tai, kad Sutartyje nėra nurodyta, kokias taisykles įgaliotajai institucijai turėtų nustatyti vyriausybė, ir nieko nepasakyta apie taisyklių patvirtinimo procesą ir būdus tai padaryti.

Atkreipkite dėmesį, kad „įgaliotosios institucijos“ apibrėžtis apima ir pelno siekiančias institucijas, kurios nesiekdamos pelno naudojami valstybės finansavimu paslaugoms įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims teikti.

B. KITOS SVARBIOS APIBRĖŽTYS

Naudos gavėjas Sutartyje „naudos gavėjas“ apibrėžtas labai plačiai⁷ – tai asmuo, kuris pagal Sutarties sąlygas turi gauti naudos. Yra trys naudos gavėjų grupės:

- 1) akli asmenys;
- 2) turintys regos sutrikimą, kuris jiems neleidžia skaityti spausdintų kūrinių, ir žmonės, turintys suvokimo sutrikimų, pavyzdžiui, disleksiją, dėl kurio jiems sunku išmokyti skaityti, rašyti ir teisingai pasakyti žodžius paraidžiui;
- 3) žmonės, turintys fizinę negalią, dėl kurios negali rankose laikyti knygos arba vartyti jos puslapių.

DAISY GROTVAS IR GARSINĖ KNYGA
HELSINKIO MIESTO BIBLIOTEKOJE.
NUOTRAUKA: MACE

Nors Sutartis yra skirta įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims, 12 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad ji neužkerta kelio priimti autorių teisių išimčių kitokių negalių turinčių žmonių labui.

Kūrinių rūšys Sutartis taikoma paskelbtiems literatūros ir meno kūriniams, išleistiems teksto, ženklų ar iliustracijų pavidalu, įskaitant garsinį pavidalą, pavyzdžiui, garsines knygas^{8,9}. Svarbu tai, kad audiovizualiniai kūriniai, tokie, kaip kino filmai, nepatenka į kūrinių apibrėžimą, nors tekstiniams kūriniams, įterptiems į audiovizualinius kūrinius, pavyzdžiui, mokomuosius multimedijos DVD, atrodytų, Sutartis turi būti taikoma.

Kopija specialiuoju formatu 2 straipsnio b dalyje pasakyta, kad „kopija specialiuoju formatu“ – tai kūrinio kopija, pateikta tokia forma, kuri naudos gavėjui suteikia „prieigą prie kūrinio ir leidžia naudotis juo taip pat paprastai ir patogiai, kaip tai daro asmenys, neturintys regos sutrikimų ar dėl kitų priežasčių negalintys skaityti įprasto spausdinto teksto“.

6. 2 straipsnio c dalyje pateiktos apibrėžtys

7. 3 straipsnyje pateikta naudos gavėjų apibrėžtis

8. Išnaša 1. Suderintas pareiškimas dėl 2 straipsnio a dalies.

9. Kai kuriose šalyse garsines knygas ir kitus garso įrašus saugo ne autorių teisės, bet gretutinės teisės. Išnaša 13. Suderintas pareiškimas dėl 10 straipsnio 2 dalies: jame aiškiai sakoma, kad šalyse, kuriose garso įrašų apsauga numatyta gretutinėse teisėse, Sutartis reikalauja priimti tų gretutinių teisių, taip pat ir autorių teisių išimtis.

C. PAGRINDINIAI ĮPAREIGOJIMAI, SUSIJĘ SU NACIONALINE TEISE, TARPVALSTYBINIAIS MAINAIS IR TECHNINĖMIS PRIEMONĖMIS

Svarbiausi Sutarties aspektai išdėstyti 4–7 straipsniuose.

Nacionalinėje teisėje nustatomi apribojimai ir išimtys

PRIVALOMOS IŠIMTYS

4 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad valstybės savo nacionalinėje teisėje nustatytų išimtis dėl teisės atgaminti, platinti ir padaryti viešai prieinamas kūrinių kopijas, „siekdamos padaryti kūrinių kopijas specialiaisiais formatais lengviau prieinamas naudos gavėjams“. Tokiu apribojimu ar išimtimi turėtų būti leidžiama daryti pakeitimus, reikalingus tam, kad kūrinys taptų prieinamas naudos gavėjams alternatyviu formatu. Be to, valstybės gali nustatyti išimtis dėl viešo kūrinių atlikimo teisės, pavyzdžiui, teisės viešai skaityti eilėraščius arba pjeses.

Valstybėms suteikiama pakankamai lankstumo, įgyvendinant **4 straipsnio 2 dalies** nuostatas, pagal kurias įgaliotoji institucija gali gaminti arba įsigyti iš kitos įgaliotosios institucijos kopijas specialiaisiais formatais ir tas kopijas pateikti tiesiogiai naudos gavėjui toliau nurodytomis sąlygomis:

- įgaliotoji institucija turi teisėtą prieigą prie atitinkamo kūrinio;
- konvertuojant nedaroma jokių pakeitimų, kurie nebūtini siekiant padaryti kūrinių kopijas prieinamas naudos gavėjams;
- kopijos specialiaisiais formatais pateikiamos naudoti vien tik naudos gavėjams;
- ši veikla vykdoma nesiekiant pelno.¹⁰

Be to, naudos gavėjas arba jo vardu veikiantis asmuo, pavyzdžiui, šeimos narys arba bibliotekininkas, gali pagaminti kūrinio kopiją specialiuoju formatu, skirtą naudos gavėjui.

Arba, kaip nurodyta **4 straipsnio 3 dalyje**, šalis gali įgyvendinti 4 straipsnio 1 dalį, savo nacionaliniuose autorių teises reglamentuojančiuose įstatymuose nustatydamas kitokius apribojimus arba išimtis.

NEPRIVALOMI APRIBOJIMAI: KOMERCINIS PRIEINAMUMAS IR ATLYGIS

4 straipsnio 4 ir 5 dalys yra neprivalomos: jeigu jos būtų perkeltos į nacionalinius įstatymus, jos apribotų laisves, leidžiamas pagal šią Sutartį.

4 straipsnio 4 dalyje šaliai leidžiama išimtis¹¹ taikyti tik kūriniams, kurių negalima įsigyti rinkoje naudos gavėjams priimtiniu būdu. Tai reiškia, kad prieš kurdama kūrinio kopiją specialiuoju formatu, biblioteka pirmiausia turėtų išsiaiškinti, ar tas kūrinys specialiuoju formatu nėra parduodamas rinkoje. Kadangi sunku būti visiškai tikriems, ar rinkoje yra konkretaus formato kūrinys už naudos gavėjams priimtina kainą, ypač kai kūrinio kopijos ieškoma už valstybės ribų, ši išimtis praktikoje taptų sunkiai pritaikoma. Tai sulėtintų kopijų specialiaisiais formatais gamybą, nes daugelis bibliotekų neturi nei tiek darbuotojų, nei išteklių, kad galėtų patikrinti kiekvieną leidinį. Dėl didelės rizikos, įvertinusios tikimybę, kad bibliotekai autorių teisių turėtojas galėtų iškelti bylą tuo atveju, jei kopiją specialiuoju formatu būtų galima įsigyti rinkoje, –

¹⁰. Atkreipkite dėmesį, kad leidinių gamyba nesiekiant pelno neatima teisės nustatyti mokesčių išlaidoms už suteiktas paslaugas kompensuoti.

¹¹. Tai aprašyta anksčiau, nagrinėjant 4 straipsnio 1, 2 ir 3 dalis.

MARAKEŠO SUTARTIES DERYBOS. © WIPO 2013. NUOTRAUKA: EMMANUEL BERROD

bibliotekos gali visai atsisakyti teikti tokią paslaugą.¹² Žinoma, jei kopiją specialiuoju formatu galima įsigyti rinkoje, biblioteka visada gali nuspręsti nusipirkti tokią kopiją.

4 straipsnio 5 dalyje nurodoma, kad išimtyse yra galimybė suteikti teisę į atlygį: mokėti mokesčių autorių teisių turėtojams (bibliotekos fonduose esančių paskelbtų kūrinių autorių teisių turėtojas paprastai yra leidėjas). Kitaip sakant, šalis galėtų priimti įstatymais įtvirtintą licencijų sistemą, o ne absoliučią išimtį. Ši nuostata, kaip ir prieš tai aptarta 4 straipsnio 4 dalis, turėtų sumažinti norą gaminti tinkamo formato kopijas, ypač neturtingų šalių bibliotekoms, kurių biudžetas knygoms įsigyti yra labai nedidelis. Svarbu pastebėti, kad kūrinys jau buvo įsigytas, o jo kopija specialiuoju formatu gaminama vieninteliui tikslui – suteikti lygias galimybes pasinaudoti kūriniumi, ir tokia veikla yra vykdoma nesiekiant pelno.

4 straipsnio 4 ir 5 dalys skirtos vos keletui šalių, kurių nacionaliniuose teisės aktuose tokios nuostatos jau priimtos. Siekiant maksimaliai padidinti leidinių specialiaisiais formatais prieinamumą įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti bibliotekų vartotojams, kitoms valstybėms, ypač toms, kurių ekonomika nepakankamai išsivysčiusi, šių nuostatų nederėtų naudoti kaip modelio savo nacionalinėje teisėje. Kadangi už kūrinio originalą jau buvo sumokėta, reikėtų vengti mokėti du kartus. Dėl šių priežasčių bibliotekos turėtų prieštarauti šių neprivalomų nuostatų įtraukimui į nacionalinius įstatymus.

12. Derybų metu Pasaulio aklyjų sąjunga paprieštaravo reikalavimui tikrinti, ar rinkoje galima komerciniais pagrindais įsigyti reikiamą kūrinio kopiją, žr: www.worldblindunion.org/English/news/Pages/WIPO-Treaty-Commercial-Availability.aspx. Galutiniame Sutarties tekste nurodyta, kad toks tikrinimas yra neprivalomas.

Tarpvalstybiniai kopijomis specialiaisiais formatais mainai: eksportas

5 straipsnio 1 dalis nustato, kad šalis privalo leisti įgaliotajai institucijai išsiųsti (eksportuoti) remiantis išimtimi sukurtą kopiją specialiuoju formatu įgaliotajai kitos šalies institucijai arba tiesiogiai kitoje šalyje gyvenančiam naudos gavėjui. Kaip ir 4 straipsnis, 5 straipsnis šalims suteikia galimybę lanksčiai atlikti šią pareigą.

Vienas būdas, kaip įgyvendinti 5 straipsnio 1 dalies sąlygas, nurodytas 5 straipsnio 2 dalyje, kurioje parašyta, kad siunčiančios šalies nacionalinis autorių teisių įstatymas turi leisti įgaliotajai institucijai išplatinti kopijas specialiaisiais formatais naudos gavėjui ir kitos šalies įgaliotajai institucijai su sąlyga, kad įsitikinta, jog įgaliotoji institucija veikia sąžiningai, kuo remdamasi įgaliotoji institucija nežinojo ar neturėjo pagrįstų priežasčių manyti, kad kopija specialiuoju formatu naudosis ne naudos gavėjas, bet kiti asmenys. Įgaliotoji institucija gali nuspręsti, ar imtis tolesnių priemonių be tų, kurias panaudoja savo valstybėje tam, kad patvirtintų, jog asmuo, kurį aptarnauja kitoje šalyje, iš tikrųjų yra naudos gavėjas.¹³

Tarpvalstybiniai kopijomis specialiaisiais formatais mainai: importas

6 straipsnis yra 5 straipsnio atitikmuo. Taip, kaip 5 straipsnyje šalys įpareigojamos leisti įgaliotosioms institucijoms¹⁴ siųsti kopijas specialiaisiais formatais kitų šalių įgaliotosioms institucijoms arba naudos gavėjams, taip 6 straipsnyje šalys įpareigojamos leisti įgaliotosioms institucijoms arba naudos gavėjams gauti (importuoti) kopijas specialiaisiais formatais iš kitų šalių. Svarbu tai, kad 6 straipsnis numato, jog tokia importavimo pareiga galioja tik tiek, kiek nacionalinė šalies teisė leidžia įgaliotajai institucijai ir / arba naudos gavėjui gaminti kopijas specialiais formatais. Todėl, jei nacionalinėje teisėje kopijas specialiaisiais formatais leidžiama gaminti tik įgaliotosioms institucijoms, bet ne naudos gavėjams, iš tokios šalies bus reikalaujama, kad importuoti kopijas specialiaisiais formatais ji leistų tik įgaliotosioms institucijoms. Taigi norint užtikrinti, kad įgaliotoji institucija vienoje šalyje galėtų tiekti kopijas specialiaisiais formatais tiesiogiai kitoje šalyje esančiam naudos gavėjui, antrosios šalies nacionaliniame autorių teisių įstatyme turi atsirasti išimtis, pagal kurią ne tik įgaliotosios institucijos, bet ir naudos gavėjai turėtų teisę gaminti kopijas specialiaisiais formatais.¹⁵

Su techninėmis priemonėmis susiję įsipareigojimai

7 straipsnyje nustatyta, kad techninės apsaugos priemonės, pavyzdžiui, kopijavimo arba prieigos kontrolė, netrukdytų naudos gavėjams pasinaudoti šioje Sutartyje numatytais išimtimis, net ir tais atvejais, kai šalis savo nacionaliniame autorių teisių įstatyme draudžia apeiti technines apsaugos priemones. Taigi tokiais atvejais šalis privalo priimti kokį nors mechanizmą, pavyzdžiui, draudimo apeiti technines apsaugos priemones išimtį, kad įgaliotosioms institucijoms būtų leidžiama gaminti kopijas specialiaisiais formatais. Kiti mechanizmai, pavyzdžiui, reikalavimas, kad autorių teisių turėtojas įgaliotajai institucijai suteiktų galimybę naudotis skaitmeniniais dokumentais, atrodo, taip pat atitinka 7 straipsnio nuostatas.

13. Išnaša 7. Suderintas pareiškimas dėl 5 straipsnio 2 dalies.

14. Atkreipkite dėmesį, kad tik įgaliotosios institucijos gali siųsti kopijas specialiaisiais formatais į kitas šalis.

15. Atkreipkite dėmesį, kad šalis, nustatydamą apribojimus kopijų specialiaisiais formatais importui, turi tokią pačią veiksmų laisvę, kokia nurodyta 4 straipsnio 4 dalyje dėl reikalavimo tikrinti, ar rinkoje negalima įsigyti kūrinių specialiuoju formatu įprastomis komercinėmis sąlygomis, ir (arba) kaip 4 straipsnio 5 dalyje dėl teisės į atlygį suteikimo (žr. Marakešo sutarties 10 išnašą).

D. BENDRIEJI ĮGYVENDINIMO NACIONALINĖJE TEISĖJE PRINCIPAI

10 ir 11 straipsniuose išdėstyti bendrieji principai, susiję su Sutarties nuostatų įgyvendinimu nacionalinėje teisėje.

10 straipsnyje „Bendrieji įgyvendinimo principai“ pabrėžiama, kad šalys gali laisvai pasirinkti sau tinkamą šios Sutarties nuostatų įgyvendinimo būdą. Kita vertus, 11 straipsnyje „Bendri įsipareigojimai dėl apribojimų ir išimčių“ pabrėžiama, kad tokį laisvumą mažina įsipareigojimai pagal galiojančias sutartis, ypač pagal vadinamąjį trijų pakopų testą.¹⁶ Tad Sutartį reikėtų traktuoti kaip priemonę nustatyti minimalius išimčių standartus atsižvelgiant į trijų pakopų testą.

Kadangi kai kurios šalys nėra saistomos trijų pakopų testo, taikomo kai kurių arba visų autorių teisių išimtimis, be to, kai kurios šalys nėra patvirtinusios Berno konvencijos, PINO autorių teisių sutarties arba prie Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS),¹⁷ kai kurios išsivysčiusios šalys norėjo užsitikrinti, kad šios šalys tarpvalstybinių mainų metu nepanaudotų Sutarties nuostatų koku nors netinkamu būdu.

5 straipsnio 4 dalimi nustatomi saugikliai: priimančioji šalis, kuri nėra įsipareigojusi taikyti trijų pakopų testo, užtikrina, kad įgaliotoji institucija nereeksportuotų kopijos specialiuoju formatu į kitą šalį, arba kad kopijos specialiuoju formatu gamyba būtų atliekama pritaikius trijų pakopų testą dar prieš ją išsiunčiant priimančiai šaliai.¹⁸

E. KITOS NUOSTATOS: PRIVATUMO APSAUGA IR BENDRADARBIAVIMAS GERINANT TARPVALSTYBINIŲ MAINŲ SĄLYGAS

8 straipsnyje „Privatumo apsauga“ nurodyta, kad šalys „stengiasi apsaugoti naudos gavėjų privatumą tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir kitų asmenų“. Bibliotekos įsitikinusios, kad būtina saugoti visų savo vartotojų privatumą, taip pat ir suteikti teisę skaityti anonimiškai. Daugelio šalių bibliotekų veiklą reguliuoja duomenų apsaugos įstatymai. Šios Sutarties įgyvendinimas neturėtų pažeisti naudos gavėjų privatumo, pavyzdžiui, renkantis, koku būdu bus platinamos kopijos specialiaisiais formatais.

9 straipsnyje „Bendradarbiavimas gerinant tarpvalstybinių mainų sąlygas“ yra nuostatų, kuriomis siekiama palengvinti tarpvalstybinius mainus, pavyzdžiui, nuostata dėl savanoriško keitimosi informacija, kad įgaliotosioms institucijoms būtų lengviau vienai kitą identifikuoti. Remiantis 9 straipsnio 2 dalimi, šalys sutinka padėti savo įgaliotosioms institucijoms teikti informaciją apie savo procedūras, susijusias su kopijomis specialiaisiais formatais, bet nereikalauja, kad įgaliotosios institucijos šią informaciją atskleistų.¹⁹ Tokios pagalba galėtų būti suteikiama šalyje sukūrus specialią tam skirtą interneto svetainę arba papildomai finansuojant įgaliotąsias institucijas.

16. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos 9 straipsnio 2 dalis. Sąjungos šalių įstatymams suteikiama teisė leisti atskirais ypatingais atvejais atgaminti tokius kūrinius su sąlyga, kad šis atgaminimas neprieštarautų įprastiniam kūrinio naudojimui ir nepažeistų teisėtų autoriaus interesų.

17. Mažiausiai išsivysčiusioms šalims, kurios yra Pasaulio prekybos organizacijos narės, suteikta teisė nesilaikyti įsipareigojimų pagal TRIPS (Sutartį dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba) iki 2021 m. liepos 1 d. (žr. https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/ldc_e.htm).

18. Išsamesnės informacijos ieškokite „Marakešo sutarties vartotojo vadove“ (A User Guide to the Marrakesh Treaty) (žr. <http://www.librarycopyrightalliance.org/storage/documents/user-guide-marrakesh-treaty-1013final.pdf>).

19. Išnaša 12. Suderintas pareiškimas dėl 9 straipsnio: „Susitariama, kad 9 straipsniu nereikalaujama privalomos įgaliotojų institucijų registracijos ir tai nėra būtina sąlyga, kad įgaliotosios institucijos galėtų užsiimti šioje Sutartyje numatyta veikla; tačiau jame numatyta keitimosi informacija galimybė, siekiant pagerinti sąlygas tarpvalstybiniams kopijų specialiaisiais formatais mainams.“

IV. TOLESNI ŽINGSNIAI

Marakešo sutartis turi galimybę gerokai padidinti kūrinių kopijų specialiaisiais formatais prieinamumą įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims. Norėdamos maksimaliai išnaudoti šią galimybę, bibliotekos ir kitos įstaigos, kurios aptarnauja įprasto spausdinto teksto negalinčius skaityti asmenis, turėtų skatinti savo vyriausybes ratifikuoti šią Sutartį. Vėliau jos turėtų paraginti savo vyriausybes imtis būtinų priemonių, kad Sutarties nuostatos atsirastų ir nacionaliniuose teisės aktuose. Kadangi Sutartyje nurodomi pasirinkimo, kaip ją įgyvendinti, variantai, bibliotekos ir kitos įgaliotosios institucijos turėtų aktyviai siekti, kad Sutartis būtų įgyvendinta labiausiai įprasto spausdinto teksto negalinčių skaityti žmonių interesus atitinkančiu būdu.²⁰ Antroje šio vadovo dalyje pateikti pasiūlymai ir rekomendacijos, kaip to būtų galima pasiekti.

EIFL, bendradarbiaudama su Pasaulio aklujų sąjunga, remia šalių partnerių bibliotekų, raginančių ratifikuoti Sutartį, veiklą. Kai Sutartis bus susieta su nacionaliniais teisės aktais, bibliotekos galės teikti joje numatytas paslaugas: kurti ir platinti kūrinių kopijas specialiaisiais formatais įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims. Taip bibliotekos galės atlikti savo vaidmenį mažindamos knygų trūkumą.

ENDING THE BOOK FAMINE IN SENEGAL

Project Manager: Awa Diouf Cissé <cisseawa@yahoo.fr>

THE GOAL OF THE MARRAKESH TREATY IS TO HELP END THE BOOK FAMINE – THE FACT THAT ONLY 7% OF PUBLISHED BOOKS ARE MADE AVAILABLE GLOBALLY IN ACCESSIBLE FORMATS. IN THE DEVELOPING WORLD, WHERE MOST BLIND AND VISUALLY IMPAIRED PEOPLE LIVE, THE FIGURE IS LESS THAN 1%*

*This situation is caused in the first instance by barriers created by copyright law, barriers that the Marrakesh Treaty seeks to remove.

Senegal signs the Marrakesh Treaty following its adoption on 28 June 2013 © WIPO 2013. Photo: Emmanuel Berrod.

OBJECTIVES	RESULTS SO FAR
<ul style="list-style-type: none">COBESS to lead the campaign for ratification of the Marrakesh Treaty in Senegal in partnership with Amities des Aveugles du Sénégal (AAS), and Sightsavers West African Regional Office, Senegal	<ul style="list-style-type: none">Partner meeting held to plan activities and promotion
<ul style="list-style-type: none">Ensure that libraries play a key role in the development of implementing national copyright legislation	<ul style="list-style-type: none">Information meetings held with high level officials at the Senegalese Copyright Office (DC), Ministry of Culture & Communications to discuss the treaty implementation process
<ul style="list-style-type: none">Organize an advocacy campaign with partners to achieve the most favourable result for persons with print disabilities	<ul style="list-style-type: none">Selection of an opinion leader e.g. Pape Niang, a blind jazzman or musician Youssou Ndour to support communication and advocacy efforts
<ul style="list-style-type: none">Meet policy-makers and government officials (primary target group), translate advocacy materials, obtain library-friendly legal advice, raise awareness in mass media and social media	<ul style="list-style-type: none">Expected outcomes: ratification of the Marrakesh Treaty is on the agenda of key Ministries and policy-makers. The library community is following the process and timetable for ratification
	<ul style="list-style-type: none">Local copyright experts have knowledge of the Treaty's major provisions, and the interpretation that best supports public interest goals of access to knowledge

This project is supported by a grant from EIFL-IP. It runs from August - December 2014.

eifl KNOWLEDGE WITHOUT BOUNDARIES **WWW.EIFL.NET**

20. Vieną įstatymo įgyvendinimo pavyzdį rasite <http://infojustice.org/wp-content/uploads/2013/09/MODEL-STATUTE-FOR-MARRAKESH-IMPLEMENTATION.pdf>

MARAKEŠO SUTARTIES ĮGYVENDINIMO NACIONALINĖJE TEISĖJE REKOMENDACIJOS

LUIS VILLARROEL VILLALON²¹

Šis rekomendacijų, kaip įgyvendinti Marakešo sutartį, rinkinys, pirmiausia skirtas valstybių, kurios yra EIFL partnerės, bibliotekoms, raginančioms savo vyriausybes ratifikuoti sutartį. Be to, rekomendacijomis gali naudotis politiką formuojantys asmenys, priimančys Sutarties nuostatas nacionaliniuose teisės aktuose. Rekomendacijose pateiktas praktinis pagrindinių specialiųjų nuostatų paaiškinimas, kaip elgtis, kad nenukrypstant nuo viešojo intereso tikslų būtų užtikrinta prieiga prie žinių. Pateikiama patarimų ir pasiūlymų, kaip padėti realizuoti Sutartyje numatytą galimybę bibliotekoms padidinti įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims prieinamos literatūros kiekį ir taip pat veiksmingai įgyvendinti Sutarties tikslą – pasiekti pergalę kovoje su knygų badu. Šias rekomendacijas reikėtų skaityti kartu su „Marakešo sutarties: EIFL vadovo bibliotekoms“ 1 dalimi. Laukiame jūsų pasiūlymų ir atsiliepimų.

I. Sutartyje numatyti naudos gavėjai

„Marakešo sutartis dėl geresnės paskelbtų kūrinių prieigos“²² gina aklų, silpnaregių ar dėl kitų priežasčių įprasto teksto skaityti negalinčių asmenų, pavyzdžiui, dislektikų arba negalinčių fiziškai išlaikyti knygos rankose, teisę naudotis kūrinių. Todėl Sutarties nuostatos netaikytinos kitų negalių turintiems asmenims.

REKOMENDACIJA

- 1.1. Siekdamas įvykdyti Marakešo sutartyje numatytus įsipareigojimus, šalys nustato apribojimus ir išimtis, naudingas akliesiems, silpnaregiams ar dėl kitų priežasčių įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims. Todėl svarbu užtikrinti, kad numatytos išimtys būtų taikomos ne tik akliesiems arba silpnaregiams, bet apimtų ir kitas negalias, kurios trukdo skaityti įprastą spausdintą tekstą. Siekiant palengvinti šį procesą, rekomenduojama įtraukti kitų sunkumų, dėl kurių asmenys negali skaityti įprasto spausdinto teksto, pavyzdžiui, nepateikiant baigtinio jų sąrašo.

Apie tai, kas rekomenduojama asmenims, turintiems kitų negalių, kurios nėra minimos Marakešo sutartyje, skaitykite toliau IX skyriuje.

21. Luis Villarroel Villalon – advokatas, teisės magistras. Baigė Amerikos universitetą, esantį Vašingtone. „Innovarte“ direktorius, Čilės Mayor universiteto intelektinės nuosavybės profesorius, Marakešo sutarties derybininkas, buvęs Čilės švietimo ministerijos patarėjas intelektinės nuosavybės klausimais, Ekvadoro intelektinės nuosavybės instituto patarėjas, tarptautinis intelektinės nuosavybės konsultantas. Šios rekomendacijos yra asmeninė autoriaus nuomonė, jos gali keistis ir jos nebūtinai atspindi darbdavių, įstaigų ar šalių, kuriose jis dirba arba dirbo, požiūrį.

22. www.wipo.int/treaties/en/ip/marrakesh.

II. Kūriniai, kuriems taikomos Sutarties išimtys ir apribojimai

Marakešo sutartyje reikalaujama, kad išimtys būtų taikomos literatūros, meno ir mokslo kūriniais, kaip jie yra suprantami pagal Berno konvenciją, pateiktiems „teksto, ženklų (arba) susijusių iliustracijų forma ir paskelbtiems ar kitaip padarytiems viešai prieinamiems kokioje nors terpėje“.²³ Tai reiškia, kad tekstinės knygos, išspausdintos popieriuje ir pateiktos skaitmeniniu formatu, pavyzdžiui, laikraščiai, žurnalai, komiksai, garsinės knygos, e. knygos, interneto puslapiai, garso įrašai ir t. t., yra įtraukti į Sutartį kartu su kūriniais, kuriuose tekstas derinamas su iliustracijomis, pavyzdžiui, komiksai ir iliustruotos knygos (jeigu tik jose yra tekstas arba bet kokios formos ženklai). Tačiau suprantama, kad tokiems kūriniais, kaip, pavyzdžiui, meniniams pasirodymams, garso įrašams (fonogramoms) ar radijo arba televizijos transliacijoms, kurie nepatenka į „kūrinio“ sąvokos apibrėžtį, daugelio šalių jurisdikcijose taip pat taikomos Marakešo sutarties išimtys tiek, kiek šie kūriniai yra įterpti arba susiję su kūriniumi, apibrėžtu šioje Sutartyje.

REKOMENDACIJA

- 2.1. Šalys turėtų užtikrinti, kad apribojimai ir išimtys, įgyvendinami pagal Marakešo sutartį, apimtų visus literatūros, mokslo ir meno kūrinius, pateiktus teksto, ženklų ir (arba) susijusių iliustracijų forma. Siekiant palengvinti šį procesą rekomenduojama įtraukti kūrinių tipų pavyzdžių, nepateikiant baigtinio jų sąrašo.

Apie tai, kaip rekomenduojama elgtis su kitais kūriniais, neminimais Marakešo sutartyje, skaitykite toliau X skyriuje.

III. Teisių, kurioms taikomos numatytos išimtys ir apribojimai, rūšys (autorių teisės ir gretutinės teisės)

Sutartyje numatytos išimtys ir apribojimai taikomi ne tik autorių, bet ir gretutinėms teisėms,²⁴ pvz., atlikėjų teisėms, fonogramų gamintojų teisėms ar transliuotojų teisėms. Šis svarbus dalykas yra aiškiai nurodytas suderintame pareiškime dėl 10 straipsnio 2 dalies: „Susitariama, kad tais atvejais, kai kūrinys laikytinas kūriniumi pagal 2 straipsnio a dalį, įskaitant garsinės formos kūrinius, šioje Sutartyje nustatyti apribojimai ir išimtys prireikus *mutatis mutandis* taikytini atitinkamoms teisėms padaryti kopiją specialiuoju formatu, ją išplatinti bei padaryti prieinamą naudos gavėjams“.²⁵

Ši nuostata yra labai svarbi, nes teksto pagrindu sukurtuose kūrinuose, kuriems taikomos autorių teisės, gali būti įterpta kita medžiaga, pavyzdžiui, garso įrašai, paimti iš garsinės knygos, arba meniniai pasirodymai, kuriems daugelyje jurisdikcijų taikomas ne autorių teisių, bet gretutinių teisių įstatymas. Kiti pavyzdžiai priklausys nuo kiekvienos šalies, pavyzdžiui, gali būti viešai skelbiami kūriniai, kuriuos tam tikromis aplinkybėmis kai kuriose jurisdikcijose reguliuoja gretutinės teisės.

23. http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=301016#art2

24. Apie gretutines teises žr.: https://cyber.harvard.edu/copyrightforlibrarians/Module_4:_Rights,_Exceptions,_and_Limitations

25. Išnaša 13. Suderintas pareiškimas dėl 10 straipsnio 2 dalies www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=301036

REKOMENDACIJA

- 3.1. Šalys turėtų užtikrinti, kad Marakešo sutartyje numatyti apribojimai ir išimtys būtų taikomi tiek autorių, tiek ir gretutinėms teisėms²⁶, kas yra būtina norint pasiekti Sutarties tikslą ir padaryti literatūros ir meno kūrinius prieinamus visame pasaulyje.

IV. Apribojimuose ir išimtyse numatyti leistini kūrinių naudojimo būdai

Marakešo sutartyje numatyti tam tikri privalomi toliau nurodytų teisių apribojimai ir išimtys: atgaminimo teisės, platinimo teisės, teisės padaryti kūrinių prieinamą visuomenei (kaip numatyta PINO autorių teisių sutartyje), taip pat teisės atlikti reikiamus pakeitimus siekiant, kad kūrinys taptų prieinamas alternatyviu formatu, pavyzdžiui, su tekstu susijusios iliustracijos garsinis apibūdinimas, kai apibūdinamas tapybos kūrinys, įtrauktas į meno istorijos knygą.²⁷

Tačiau Sutartyje numatyta ir galimybė išimtyse nurodyti kitus kūrinių naudojimo būdus, reikalingus tam, kad būtų sukurti ar padaryti prieinami kūrinių specialieji formatai. Tokios galimybės galėtų būti viešo atlikimo teisė,²⁸ vertimo arba kitos teisės, kurias leidžia tarptautinė teisė.²⁹

Kuo daugiau kūrinių panaudojimo būdų bus numatyta apribojimuose ir išimtyse, tuo bus patogiau veikti kūrinių kopijų specialiaisiais formatais gamintojams ir platintojams: iš esmės, tokiu būdu tiems, kas teikia prieigą prie kūrinių specialiaisiais formatais įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims, bus suteikta teisė veikti. Tai ypač svarbu, nes pagal Sutartį įstatymo išimtyje numatytas leidimas gaminti tam tikrą specialųjį formatą yra būtina sąlyga norint gauti kopiją šiuo formatu iš kitos valstybės (importuoti).³⁰ Todėl kuo daugiau specialiųjų formatų rūšių leidžia gaminti nacionaliniai teisės aktai, tuo šalis gali būti labiau užtikrinta dėl galimybių teisėtai importuoti kopijas specialiaisiais formatais iš kitų šalių.

LIETUVIŠKA BRAILIO ABĖCĖLĖ.
NUOTRAUKA LIETUVOS AKLŲJŲ BIBLIOTEKOS

REKOMENDACIJA

- 4.1. Nacionaliniuose teisės aktuose turi atsispindėti visų teisių, aiškiai nurodytų Marakešo sutartyje ir jos suderintuose pareiškimuose, apribojimai arba išimtys: kūrinių atgaminimo, platinimo teisės, kūrinių padarymo prieinamu teisės (kaip numatyta PINO autorių teisių sutarties 8 straipsnyje), viešo atlikimo ir pakeitimų, reikalingų kopijai specialiuoju formatu sukurti, importuoti ir eksportuoti, vertimo teisės.

26. Svarbu tai, kad PINO atlikimų ir fonogramų sutartyje (WPPT), Romos konvencijoje ir TRIPS sutartyje aiškiai pasakyta, kad nustatyta išimtis arba autorių teisių apribojimas ar taip pat gali būti taikomi ir gretutinėms teisėms. Pavyzdžiui, WPPT 16 straipsnyje teigiama: „(1) Susitariančiosios Šalys savo nacionaliniuose įstatymuose atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugai gali numatyti tokius pat apribojimus ir išimtis, kokius savo nacionaliniais įstatymais jos taiko literatūros ir meno kūrinių autorių teisių apsaugai“. www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=295578#P133_18440

27. Nacionalinėje teisėje numatyti su specialiaisiais formatais susiję apribojimai ir išimtys, 4 straipsnis

28. 4 straipsnio 1 dalies (b) paragrafas

29. Išnaša 4. Suderintas pareiškimas dėl 4 straipsnio 3 dalies www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=301036 30.

30. 6 straipsnis: Kopijų specialiaisiais formatais importas

V. Bibliotekos – įgaliotosios institucijos

Remiantis Marakešo sutartimi, įgaliotosios institucijos³¹ yra vienintelės institucijos, kurios gali siųsti kopijas specialiaisiais formatais į kitą prie Sutarties prisijungusią šalį. Įgaliotosios institucijos tokias kopijas gali siųsti kitai įgaliotajai institucijai arba tiesiai kitos šalies naudos gavėjui.³² Todėl įgaliotosios institucijos atlieka labai svarbų vaidmenį veiksmingai įgyvendamos tarptautinius kopijų specialiaisiais formatais mainus. Be to, įgaliotosios institucijos atlieka pačią svarbiausią funkciją – šalies viduje kuria ir platina kūrinių kopijas specialiaisiais formatais.

Bibliotekos turėtų būti laikomos įgaliotosiomis institucijomis, nes jos, nesiekdamos pelno, teikia informaciją naudos gavėjams. Siekiant įgyvendinti Sutarties tikslus, svarbu, kad visų tipų bibliotekos – nuo specialiųjų bibliotekų, aptarnaujančių akluosius ir silpnaregius, iki akademinų ir viešųjų bibliotekų, nuo gerai aprūpintų bibliotekų didžiuosiuose miestuose ir miesteliuose iki mažų bendruomenių bibliotekų kaimo vietovėse – būtų skatinamos prisiimti įgaliotojų institucijų vaidmenį ir joms būtų suteikta teisė kuo greičiau užtikrinti prieigą prie kūrinių specialiaisiais formatais įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti žmonėms.

Siekdama atitikti Sutarties apibrėžimą, biblioteka privalo nustatyti ir laikytis procedūrų, kurios leistų užtikrinti, kad jos aptarnaujami asmenys tikrai būtų naudos gavėjai, kad platinamos kopijos specialiaisiais formatais pasiektų tik naudos gavėjus, kad būtų atgrasyta nuo neteisėto kopijų naudojimo ir būtų rūpestingai tvarkomos kūrinių kopijos bei vedama apskaita ir tuo pačiu metu gerbiamas bibliotekos skaitytojų privatumas.³³

REKOMENDACIJOS

- 5.1. Įstatymo įgyvendinamasis teisės aktas arba nuostatai, kuriais remiantis bibliotekos laikomos įgaliotosiomis institucijomis, turėtų užtikrinti, kad biblioteka gali nustatyti savo naudos gavėjų aprūpinimo kopijomis specialiaisiais formatais procedūras ir jų laikytis tol, kol veikla vykdoma sąžiningai ir atitinka vietos aplinkybes ir sąlygas.
- 5.2. Jei Marakešo sutartį įgyvendinančiame nacionaliniame teisės akte pateiktas organizacijų, kurios gali būti įgaliotosiomis institucijomis, rūšių sąrašas, labai svarbu užtikrinti, kad bibliotekos, teikiančios paslaugas nesiekdamos pelno, būtų į tą sąrašą įtrauktos.
- 5.3. Naudos gavėjų aprūpinimo leidiniais specialiaisiais formatais valstybinės gairės ar gerosios praktikos vadovai turėtų būti rengiami konsultuojantis su atstovų grupėmis, pavyzdžiui, su bibliotekų asociacijomis ir bibliotekų konsorciumais, kitomis leidinius prieinamais formatais gaminančiomis įgaliotosiomis institucijomis.
- 5.4. Bibliotekų įstatuose arba veiklos vidaus nuostatuose turi būti aiškiai nurodytas institucijos įsipareigojimas užtikrinti prieigą prie informacijos neįgaliems asmenims (esant poreikiui ir priklausomai nuo turimų išteklių).
- 5.5. Bibliotekos turėtų numatyti leidinių specialiaisiais formatais gamybos ir platinimo neįgaliems asmenims procedūras ir priežiūros veiklą.

31. Kad organizacija arba institucija galėtų būti laikoma įgaliotąja institucija, pagal Marakešo sutartį galinčia gaminti, tarptautiniu mastu mainytis ir platinti leidinius specialiaisiais formatais, ji turi atitikti du reikalavimus. Pirmasis yra bendras reikalavimas, susijęs su institucijos pobūdžiu ir veikla, pavyzdžiui, kad remdamasi nacionaline politika ir teisiniais įsipareigojimais, įstaiga teikia švietimo, mokymo, adaptuoto skaitymo arba prieigos prie informacijos paslaugas naudos gavėjams. Be to, ši veikla turi būti vykdoma nesiekiant pelno (žr. 2 straipsnio c dalį). Antra, siekiant užtikrinti, kad kopijomis specialiaisiais formatais nebūtų piktnaudžiaujama, įgaliotoji institucija nustato savo praktiką bei procedūras ir jų laikosi (žr. 2 straipsnio c dalį).

32. 5 straipsnio 1 dalis. Pagal Marakešo sutartį, tik įgaliotosioms institucijoms yra leidžiama siųsti kopijas specialiaisiais formatais į kitas šalis.

33. 2 straipsnio c dalis.

VI. Apribojimų ir išimčių taikymo nacionalinėje teisėje sąlygos

Bet kuris asmuo, įskaitant naudos gavėjus ir įgaliotąsias institucijas, gali turėti teisę gaminti kopijas specialiaisiais formatais tuo atveju, kai jos yra skirtos tik naudos gavėjams. Suprantama, kad tai gali būti žmonės, veikiantys naudos gavėjų vardu, pavyzdžiui, bibliotekininkai, globėjai, šeimos nariai arba draugai.

Įgaliotoji institucija arba asmuo, gaminantis arba platinantis leidinius specialiaisiais formatais, neturi siekti pelno.³⁴ Svarbu pažymėti, kad ne pelno siekiančios statusas įgaliotajai institucijai netrukdo imti sąnaudoms padengti skirtų mokesčių arba gauti lėšų, pavyzdžiui, leidinių specialiaisiais formatais gamybai arba platinimui finansuoti.³⁵

Išimtyse neturi būti apsiribota tam tikru formatu: bet kuris formatas gali būti gaminamas tol, kol jis yra reikalingas įveikti negaliai, neleidžiančiai naudotis kūriniu,³⁶ ir kol kūrinyje nedaroma kitų pakeitimų, išskyrus tuos, kurių reikia kūrinio prieinamumui užtikrinti.³⁷

Įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims skirtos specialios išimties neapriboja kitų nacionaliniuose įstatymuose numatytų bendrųjų išimčių,³⁸ pavyzdžiui, susijusių su kūrinių naudojimu mokymo tikslais, taip pat bet kokių specialiųjų nuostatų, kuriomis atsižvelgiama į šalies ekonominę situaciją arba socialinius ir kultūrinius poreikius. Be to, įgaliotosios institucijos turi vienodai gerbti naudos gavėjų ir kitų vartotojų privatumą, pavyzdžiui, apsaugant asmens duomenis arba informaciją apie skaitymo įpročius.³⁹

Įgaliotosios institucijos gali siųsti kopijas specialiaisiais formatais kitos šalies įgaliotosioms institucijoms arba tiesiogiai naudos gavėjams.⁴⁰

REKOMENDACIJOS

- 6.1. Remiantis nacionaliniuose teisės aktuose nustatytais reikalavimais, visiems asmenims ir įgaliotosioms institucijoms turėtų būti leidžiama šalies viduje gaminti ir platinti leidinių kopijas specialiaisiais formatais.
- 6.2. Labai svarbu, kad vykdant veiklas, kuriomis nesiekama pelno, teisė pasinaudoti išimtimi nebūtų susieta nei su mokesčių umokėjimu⁴¹, nei su galimybe komercinėmis sąlygomis įsigyti konkretaus kūrinių kopiją specialiaisiais formatais (skirtą naudoti gamintojo šalyje arba kitoje šalyje).⁴²
- 6.3. Sutartį įgyvendinančiuose teisės aktuose ar reglamentuose turėtų būti aiškiai nurodyta, kad (1) asmenys arba institucijos, kurios kontroliuoja kopijų specialiais formatais gamybą ir platinimą (o ne paslaugų teikėjas, kuris dalyvauja gamyboje), turėtų veikti nesiekdamos pelno, ir (2) vykdant tokio pobūdžio veiklą neatmetama galimybė imti mokesčių už komercinių institucijų paslaugas.

34. 4 straipsnio 2 dalies (a) (iv)

35. Išnaša 2. Suderintas pareiškimas dėl 2 straipsnio c dalies www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=301036

36. 4 straipsnio 1 dalies (a)

37. 4 straipsnio 2 dalies (a) (ii)

38. 12 straipsnis, „Kiti apribojimai ir išimties“ ir 4 straipsnio 3 dalis „Nacionalinėje teisėje nustatyti apribojimai ir išimties dėl kopijų specialiaisiais formatais“

39. 8 straipsnis „Privatumo apsauga“

40. 5 straipsnio 1 dalis

41. 4 straipsnio 5 dalis

42. 4 straipsnio 4 dalis. Šalis, kuri nutars įtraukti reikalavimą, kad nustatytus apribojimus ir išimtis galima taikyti tik tiems kūriniams, kurių konkrečiu specialiuoju formatu naudos gavėjai atitinkamoje rinkoje negali įsigyti įprastomis komercinėmis sąlygomis, apie tai turi paskelbti pranešime, kuris pateikiamas PINO generaliniam direktoriui.

6.4. Pagal Sutartį galima spręsti, kad šalis turi tiek laisvės reguliuoti santykį tarp sutarčių ir įprasto spausdinto teksto negalinti skaityti žmonių labai nustatytų apribojimų ir išimčių, kiek to reikia Sutarties tikslams įgyvendinti. Kadangi prieigą prie skaitmeninių išteklių reglamentuoja licencinės sutartys, primygtinai rekomenduojama, kad išimtis būtų įtvirtintos autorių teisių įstatymuose tam, kad jokios licencinės sutarties sąlygos neleistų nepaisyti Sutartyje numatytų apribojimų ir išimčių.

VII. Tarptautinių mainų kopijomis specialiaisiais formatais sąlygos

Įgaliotosios institucijos turi aiškiai nurodytą teisę platinti ir padaryti prieinamas kopijas specialiaisiais formatais kitos prie Sutarties prisijungusios šalies įgaliotajai institucijai arba tiesiogiai naudoti gavėjui.⁴³ Nustatydamą kopijų specialiaisiais formatais siuntimo sąlygas, siunčiančios šalies įgaliotoji institucija remiasi sąžiningumo principu.⁴⁴ Svarbu pažymėti, kad Sutartis įgaliotajai institucijai leidžia pasitvirtinti savo procedūras.⁴⁵ Sutartis nenustato konkrečių procedūrų arba sistemos, kurių reikėtų laikytis ir kurios atspindėtų socialines ir ekonomines sąlygas įvairiose pasaulio šalyse, kuriose veikia įgaliotosios institucijos ir gyvena įprasto spausdinto teksto negalinti skaityti žmonės.

Kai importuojanti įgaliotoji institucija yra šalyje, kuri neturi tarptautinėje teisėje numatytų trijų pakopų testo taikymo įsipareigojimų⁴⁶, ji turi užtikrinti, kad kopija specialiaisiais formatais naudosis tik naudoti gavėjai šalies viduje.⁴⁷

REKOMENDACIJOS

- 7.1. Kadangi Sutartis nepažeidžia kitų nacionaliniuose teisės aktuose numatytų neįgaliesiems asmenims skirtų išimčių⁴⁸, naudoti gavėjams neturi būti trukdoma vykdyti tarptautinių literatūros mainų pagal kitas šalies įstatymuose leidžiamas išimtis, pavyzdžiui, naudojimosi asmeniniais tikslais išimtis.
- 7.2. Net jei šalis nutars kopijų specialiaisiais formatais gamybai ir platinimui nustatyti sąlygą, kad būtų tikrinama, ar reikiamos kopijos negalima įsigyti nekomercinėmis sąlygomis⁴⁹, tokia sąlyga neturėtų būti taikoma tarptautiniams mainams skirtoms kopijoms specialiaisiais formatais, nes eksportuojančiai įgaliotajai institucijai būtų labai sudėtinga ar net neįmanoma to patikrinti.

43. 5 straipsnio 1 dalis.

44. 5 straipsnio 2 dalis, kurioje teigiama: „Jei prieš išplatindama kopijas ar padarydama jas prieinamas įgaliotoji institucija neturėjo žinių ir rimto pagrindo manyti, kad kopija specialiuoju formatu bus panaudota ne naudoti gavėjų poreikiams“.

45. Aptarta 2 dalies V skyriuje. Dar žr. Marakešo sutarties 2 straipsnio c dalį.

46. Aptarta 1 dalies D skyriuje „Bendrieji įgyvendinimo nacionalinėje teisėje principai“.

47. 5 straipsnio 4 dalis.

48. 12 straipsnio 2 dalis.

49. 4 Sutarties straipsnis „Nacionalinėje teisėje nustatyti apribojimai ir išimtis dėl kopijų specialiaisiais formatais“ aptartas 1 dalies C punkte „Aribojimai ir išimtis“.

NACIONALINĖ SERBIJOS BIBLIOTEKA

VIII. Techninės apsaugos priemonės

Kai šalis suteikia teisinę apsaugą techninėms apsaugos priemonėms (TAP), pavyzdžiui, įteisina kopijavimo ar prieigos kontrolę, ji turi imtis priemonių užtikrinti, kad tai netrukdytų naudotojams pasinaudoti Sutartyje numatytais apribojimais ir išimtimis. Paprasčiausias būdas būtų leisti išvengti TAP, kad būtų sudaromos sąlygos pagaminti arba išplatinti kopijas specialiaisiais formatais,⁵⁰ taip pat sukurti įrankius ir paslaugas, kurių reikia, norint išvengti TAP. Jei įstatymas leidžia tik išvengti TAP, tačiau įgaliojimai institucijai arba naudotojams neleidžia naudoti įrankių ir paslaugų, reikalingų kontrolei išvengti, ši norma turės ribotą naudą.

REKOMENDACIJA

- 8.1. Be to, kad nacionaliniai teisės aktai leidžia išvengti techninių apsaugos priemonių, kad būtų galima gaminti arba platinti kopijas specialiaisiais formatais, ji turėtų leisti naudoti ir komercinės arba nekomercinės paskirties įrankius bei paslaugas, kurie, esant reikalui, leistų išvengti TAP.

⁵⁰ 7 straipsnis

IX. Neįgaliųjų, kurie neminimi Marakešo sutartyje, teisinė apsauga

Marakešo sutartyje aiškiai nurodyta, kad jos nuostatos nepažeidžia kitų nacionalinės teisės aktų išimčių, skirtų neįgaliems asmenims.⁵¹ Kitaip sakant, ši Sutartis neapriboja galimybės suteikti prieigos teisę kitų negalių turintiems asmenims, kuriems reikia kūrinių specialiaisiais formatais informacijai gauti. Pavyzdžiui, kad kurčias asmuo galėtų mėgautis kūriniumi, jis gali naudotis subtitrais arba paaiškinimais po paveikslėliais. Todėl šalis, kuri nacionalinės teisės aktuose įteisina išimtis, skirtas kitų negalių turintiems asmenims, gali palikti galioti tokias išimtis arba pridėti naujų, net jei ji yra prisijungusi prie Marakešo Sutarties.

REKOMENDACIJA

9.1. Norime priminti, kad Marakešo sutartis leidžia prisijungusiai šaliai išlaikyti esamus apribojimus bei išimtis ir pridėti naujų, apsaugančių kitų negalių turinčius žmones, kurie neminimi Marakešo sutartyje ir kurie taip pat negali naudotis kūriniais iš esmės taip pat, kaip ir asmenys, neturintys tokių negalių. Todėl šalys raginamos pasinaudoti šia lanksčia Sutarties ypatybe.

X. Prieiga prie kūrinių, neįtrauktų į Marakešo sutartį

Jokia Sutarties nuostata nedraudžia prie jos prisijungusioms šalims nustatyti apribojimų ir išimčių, kuriomis naudos gavėjams būtų leidžiama naudotis kūriniais, neįtrauktais į Sutartį, su sąlyga, kad tokios išimtytys neprieštarauja tarptautiniams šalies įsipareigojimams.⁵² Pagal šį principą, šalis gali numatyti išimtis, kurios apima kitų tipų kūrinius, pavyzdžiui, atskirą nuotrauką, kuri nėra susijusi su tekstu ir iliustracijomis. Vienintelis skirtumas bus tas, kad tokių prieinamų kūrinių gamyba ir platinimas nebus grindžiami Marakešo sutarties nuostatomis.

REKOMENDACIJA

10.1. Į kūrinių ir kitos medžiagos, kurią galima padaryti prieinamą, sąrašą įtraukite visus kūrinius ir medžiagą, kuriems taikomos autorių ir gretutinės teisės, ir įsitikinkite, kad galima atskirti kūrinius, kuriems taikomos Marakešo sutarties nuostatos, nuo tų, kurie nepatenka į jos taikymo sritį.

51. 12 straipsnio (2) dalis.

52. 12 straipsnis „Kiti apribojimai ir išimtytys“

EIFL MARAKEŠO SUTARTIES ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS: SANTRAUKA

- 1.1. Siekdamos įvykdyti Marakešo sutartyje numatytus įsipareigojimus, šalys nustato apribojimus ir išimtis, naudingas akliesiems, silpnaregiams ar dėl kitų priežasčių įprasto spausdinto teksto negalintiems skaityti asmenims. Todėl svarbu užtikrinti, kad numatytos išimtis būtų taikomos ne tik akliesiems arba silpnaregiams, bet apimtų ir kitas negalias, kurios trukdo skaityti įprastą spausdintą tekstą. Siekiant palengvinti šį procesą, rekomenduojama įtraukti kitų sunkumų, dėl kurių asmenys negali skaityti įprasto spausdinto teksto, pavyzdžių, nepateikiant baigtinio jų sąrašo.
- 2.1. Šalys turėtų užtikrinti, kad apribojimai ir išimtis, įgyvendinami pagal Marakešo sutartį, apimtų visus literatūros, mokslo ir meno kūrinius, pateiktus teksto, ženklų ir (arba) susijusių iliustracijų forma. Siekiant palengvinti šį procesą rekomenduojama įtraukti kūrinių tipų pavyzdžių, nepateikiant baigtinio jų sąrašo.
- 3.1. Šalys turėtų užtikrinti, kad Marakešo sutartyje numatyti apribojimai ir išimtis būtų taikomi tiek autorių, tiek ir gretutinėms teisėms, kas yra būtina norint pasiekti Sutarties tikslą ir padaryti literatūros ir meno kūrinius prieinamus visame pasaulyje.
- 4.1. Nacionaliniuose teisės aktuose turi atsispindėti visų teisių, aiškiai nurodytų Marakešo sutartyje ir jos suderintuose pareiškimuose, apribojimai arba išimtis: kūrinio atgaminimo, platinimo teisės, kūrinio padarymo prieinamumo teisės (kaip numatyta PINO autorių teisių sutarties 8 straipsnyje), viešo atlikimo ir pakeitimų, reikalingų kopijai specialiuoju formatu sukurti, importuoti ir eksportuoti, vertimo teisės.
- 5.1. Įstatymo įgyvendinamasis teisės aktas arba nuostatai, kuriais remiantis bibliotekos laikomos įgaliotosiomis institucijomis, turėtų užtikrinti, kad biblioteka gali nustatyti savo naudos gavėjų aprūpinimo kopijomis specialiaisiais formatais procedūras ir jų laikytis tol, kol veikla vykdoma sąžiningai ir atitinka vietos aplinkybes ir sąlygas.
- 5.2. Jei Marakešo sutartį įgyvendinančiame nacionaliniame teisės akte pateiktas organizacijų, kurios gali būti įgaliotosiomis institucijomis, rūšių sąrašas, labai svarbu užtikrinti, kad bibliotekos, teikiančios paslaugas nesiekdamos pelno, būtų į tą sąrašą įtrauktos.
- 5.3. Naudos gavėjų aprūpinimo leidiniais specialiaisiais formatais valstybinės gairės ar gerosios praktikos vadovai turėtų būti rengiami konsultuojantis su atstovų grupėmis, pavyzdžiui, su bibliotekų asociacijomis ir bibliotekų konsorciumais, kitomis leidinius prieinamais formatais gaminančiomis įgaliotosiomis institucijomis.
- 5.4. Bibliotekų įstatuose arba veiklos vidaus nuostatuose turi būti aiškiai nurodytas institucijos įsipareigojimas užtikrinti prieigą prie informacijos neįgaliems asmenims (esant poreikiui ir priklausomai nuo turimų išteklių).
- 5.5. Bibliotekos turėtų numatyti leidinių specialiaisiais formatais gamybos ir platinimo neįgaliems asmenims procedūras ir priežiūros veiklą.
- 6.1. Remiantis nacionaliniuose teisės aktuose nustatytais reikalavimais, visiems asmenims ir įgaliotosioms institucijoms turėtų būti leidžiama šalies viduje gaminti ir platinti leidinių kopijas specialiaisiais formatais.

- 6.2. Labai svarbu, kad vykdant veiklas, kuriomis nesiekama pelno, teisė pasinaudoti išimtimi nebūtų susieta nei su mokesčių umokėjimu, nei su galimybe komercinėmis sąlygomis įsigyti konkretaus kūrinio kopiją specialiaisiais formatais (skirtą naudoti gamintojo šalyje arba kitoje šalyje).
- 6.3. Sutartį įgyvendinančiuose teisės aktuose ar reglamentuose turėtų būti aiškiai nurodyta, kad (1) asmenys arba institucijos, kurios kontroliuoja kopijų specialiais formatais gamybą ir platinimą (o ne paslaugų teikėjas, kuris dalyvauja gamyboje), turėtų veikti nesiekdamos pelno, ir (2) vykdant tokio pobūdžio veiklą neatmetama galimybė imti mokesť už komercinių institucijų paslaugas.
- 6.4. Pagal Sutartį galima spręsti, kad šalis turi tiek laisvės reguliuoti santykį tarp sutarčių ir įprasto spausdinto teksto negalinių skaityti žmonių labai nustatytų apribojimų ir išimčių, kiek to reikia Sutarties tikslams įgyvendinti. Kadangi prieigą prie skaitmeninių išteklių reglamentuoja licencinės sutartys, primygtinai rekomenduojama, kad išimtys būtų įtvirtintos autorių teisių įstatymuose tam, kad jokios licencinės sutarties sąlygos neleistų nepaisyti Sutartyje numatytų apribojimų ir išimčių.
- 7.1. Kadangi Sutartis nepažeidžia kitų nacionaliniuose teisės aktuose numatytų neįgaliesiems asmenims skirtų išimčių, naudos gavėjams neturi būti trukdoma vykdyti tarpvalstybinių literatūros mainų pagal kitas šalies įstatymuose leidžiamas išimtis, pavyzdžiui, naudojimosi asmeniniais tikslais išimtį.
- 7.2. Net jei šalis nutars kopijų specialiaisiais formatais gamybai ir platinimui nustatyti sąlygą, kad būtų tikrinama, ar reikiamos kopijos negalima įsigyti nekomercinėmis sąlygomis, tokia sąlyga neturėtų būti taikoma tarpvalstybiniam mainams skirtoms kopijoms specialiaisiais formatais, nes eksportuojančiai įgaliotajai institucijai būtų labai sudėtinga ar net neįmanoma to patikrinti.
- 8.1. Be to, kad nacionaliniai teisės aktai leidžia išvengti techninių apsaugos priemonių, kad būtų galima gaminti arba platinti kopijas specialiaisiais formatais, ji turėtų leisti naudoti ir komercinės arba nekomercinės paskirties įrankius bei paslaugas, kurie, esant reikalui, leistų išvengti TAP.
- 9.1. Norime priminti, kad Marakešo sutartis leidžia prisijungusiai šaliai išlaikyti esamus apribojimus bei išimtis ir pridėti naujų, apsaugančių kitų negalių turinčius žmones, kurie neminimi Marakešo sutartyje ir kurie taip pat negali naudotis kūriniais iš esmės taip pat, kaip ir asmenys, neturintys tokių negalių. Todėl šalis raginama pasinaudoti šia lanksčia Sutarties ypatybe.
- 10.1. Į kūrinių ir kitos medžiagos, kurią galima padaryti prieinamą, sąrašą įtraukite visus kūrinius ir medžiagą, kuriems taikomos autorių ir gretutinės teisės, ir įsitikinkite, kad galima atskirti kūrinius, kuriems taikomos Marakešo sutarties nuostatos, nuo tų, kurie nepatenka į jos taikymo sritį.

ŠALYS PINO NARĖS PRIIMA MARAKEŠO SUTARTĮ
© PINO, 2013. NUOTRAUKA: EMMANUEL BERROD

eifl

Vertimą į lietuvių kalbą rengė Lietuvos aklųjų biblioteka.
Išversta iš anglų kalbos (2016 m. spalio 4 d.)
Vertėja Audronė Gendvilienė
Redaktoriai: Joris Kazlauskas, dr. Zinaida Manžuch